

ANMELDELSE DANNELSE 29. jan. 2020 | kl. 08:25

## Grib dannelsen, og vær ikke bange for at bruge den

Af: Alice Buchhave Nørlem

"Hav mod til at bruge din forstand". Oskar Negt gentager oplysningsfilosoffernes gamle slagord og forklarer, hvorfor dannelse og demokrati hænger nøje sammen i en verden, som er truet af driftsøkonomisk imperialism, herunder let målbare læringsmål.



### Fakta

---

**Titel**

Dannelse og demokrati

**Forfatter**

Oskar Negt

**Pris**

269

**Sider**

199

**Forlag**

Frydenlund

"Dannelse og demokrati" er en montage af den tyske filosof og sociolog Oskar Negts tekster om netop dannelse og demokrati. Teksterne er udvalgt i samarbejde med Negt selv, og bogen understreger vigtigheden af demokratisk læring i det moderne samfund. Den slår fast, at dannelse er eksistentielt for demokratiet. Bogen er forsynet med et udsædvanligt godt opsamlende efterskrift af Karen Sonne Jakobsen og Birger Steen Nilesen.

Oskar Negts udgangspunkt er ganske klart og unuanceret: Hvad skal der til, for at den nødvendige omformning af samfundet i retning af et fredeligt, bæredygtigt, socialt retfærdigt og kulturelt rigt samfund kan finde sted? Det er befriende klart allerede i begyndelsen af bogen, at det er dette spørgsmål, bogen sigter mod at besvare. Negt toner rent flag, han er ude i et dannelsesærinde, og mennesket er i centrum.

"Dannelse og demokrati" udmærker sig i det hele taget ved at være meget klar i målet, når det drejer sig om formålet med bogen. Dannelse er forudsætningen for det moderne menneskes orienteringsmulighed. Dannelse er uomgængeligt, hvis samfundet skal forblive et fællesvæsen og ikke forvandles til et profitmaksimerende aktieselskab. Negt hylder demokratiet, mens han samtidig understreger, at demokrati er den eneste styreform, som skal læres - ovenikøbet skal denne læring finde sted kontinuerligt hele - *hele* - livet.

Læring er sammen med dannelse bogens omdrejningspunkt. Negt understreger, at læringen ikke må reduceres til funktionalisering og kvalifikation, sådan som han mener, Bologna-processen har gjort, men at læring netop må gøre det til et mål også at indeholde læring af viden, som ikke umiddelbart kan omsættes til anvendelse. Negt opstiller en modsætning mellem videnssamfundet og det vidende samfund. Udfordringen er, at viden er statusskabende med alt sit indhold af målbar, kvantificerbar og anvendelig viden, men at det vidende samfund har brug for refleksions- og forestillingsevner, som fremmer erkendelseskompetencen, og som er absolut nødvendigt for samfundet, men som ikke kan kvantificeres og måles. Når vi lader den driftsøkonomiske rationalitet styre, og studerende bliver til kunder, og institutionerne omdefineres, så omdefineres værdier også. Faren er, at uden dannelsen, den sociologiske fantasi og forestillingsevne mister samfundet sin sammenhæng og mennesket sin orienteringsevne.

Dannelsen er opbygning af forråd og er forudsætningen for sammenhængen i samfundet. Sammenhængen er ikke blot en kombinationsteknik, men en tænkemåde. Dannelsen er fundamentet for den kritiske sans, som kan problematisere alt og anfægte dogmatiske positioner, og uden dannelsen kan mennesket næppe realisere sin evne til frihed. En af Negts pointer er nemlig, at mennesket ikke er frit, men har en evne til frihed.

"Dannelse og demokrati" er således endnu en kritisk stemme i koret af kritikere af det, som her så smukt kaldes driftsøkonomisk imperialisme. Man kunne også kalde det læringsmålstyranni, regnearkstænkning, djøfisering, eller hvad man ellers hælder til. I hvert fald kritiserer Negt grundigt samfundets tilsyneladende uhensigtsmæssige og kortsigtede hyldest af det målbare. Negts bog er en

grundbog i demokratisk dannelsestænkning, et forsvar for sansernes rigdom og et angreb på en for overdreven fascination af forstandens rigdom. Uden forestillingsevnen mister forstanden sin synskraft, hævder Negt. Det er vigtige pointer.

Negt er stærkt optaget af uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet. Arbejde og læring er grundlæggende kategorier for den borgerlige civilisation, siger han, og derfor har bogen også henvisninger til konkrete udmøntninger af tendenser på arbejdsmarkedet. Men "Dannelse og demokrati" er først og fremmest en filosofisk bog. Til tider sætter det lange hår sig fast i den børste, Negt bruger til at udrede de grundlæggende filosofiske tanker om vores samfund med, og den fortaber sig for en stund i tankegymnastik. Men en vigtig bog i et samfund, som higer efter at måle værdien af hvert åndedrag og glemmer, at demokratisk læring, kritisk sans og skepticisme ikke bare sådan lige lader sig sætte på formel.

Negts måske vigtigste pointe er - med en henvisning til Kant - at der ud af så kroget et træ, som mennesket er gjort af, kun vanskeligt kan skæres noget lige - altså målet er ikke at ensrette demokratiet, men at offentliggøre alle tanker og på den måde styrke fællesskabet. Og det er en besværlig, kantet målsætning, som ikke desto mindre er bolværket mod tabet af orienteringskraft, sammenhæng og fremmedgørelse. En målsætning, der stiller høje krav til læringen, der, som Negt understreger, begynder fra den tidlige barndom og fortsætter langt ind i alderdommen. Negt er ikke bange for at male med den store pensel og den røde advarselsfarve, og han gør det hørligt og inspirerende uden angst for at hylde for eksempel Marx' tanker med behørig kritisk sans i behold.

"Dannelse og demokrati" er dermed en meget tidstypisk bog med en tidstypisk kritik og en meget gammeldags bog med gammeldags løsningsforslag. Men Negt undgår lige akkurat at falde i en nostalgisk fælde og giver os i stedet med sin klare kritik af målbar viden og teknologitilbedelse nogle klare advarsler og nødvendige bud på, hvordan vi sikrer menneskets frihed og samfundets fællesskabsværdi.

Kompagnistræde 34, 1208 Kbh K,  
tlf 3369 6300, folkeskolen@folkeskolen.dk